

Отримано: 16 січня 2020 року

Прорецензовано: 23 січня 2020 року

Прийнято до друку: 29 січня 2020 року

e-mail: myalkovskaludmila@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2020-9(77)-56-59

М'ялковська Л. М. Метафорична модель внутрішнього світу людини в художніх текстах І. С. Нечуя-Левицького. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 9(77). С. 56–59.

УДК: 811.161.2'38

*М'ялковська Людмила Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент
Луцький національний технічний університет***МЕТАФОРИЧНА МОДЕЛЬ ВНУТРІШНЬОГО СВІТУ ЛЮДИНИ
В ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ І. С. НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО**

У статті на основі лінгвостилістичного аналізу художніх текстів І. С. Нечуя-Левицького досліджено метафоричну модель внутрішнього світу людини. Виявлено типові метафоричні структури, у яких концептуальні для мовомислення письменника лексеми думка, дума, мрія, почування, почуття групуються навколо динамічних ознак із семантикою 'рух', 'переміщення'. Виокремлено домінуючі базові моделі, що становлять основу метафоризації понять на позначення внутрішнього світу людини: птах → думка, вода → думка, птах → мрія, конкретні предмети → думка. Зроблено висновок про те, що зафіксовані типи метафоричних структур найчастіше ґрунтуються на взаємодії семантичного комплексу «внутрішній світ людини» з іменами семантичних комплексів «природа», «конкретні предмети».

Ключові слова: метафорична модель, метафорична структура, семантичний комплекс, асоціативне лексико-семантичне поле, мовомислення письменника, мовотворчість І. С. Нечуя-Левицького.

*Liudmyla M. Mialkovska,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Lutsk National Technical University***THE METAPHORICAL MODEL OF THE HUMAN INNER
IN ARTISTIC TEXTS OF I. S. NECHUY-LEVYTSKY**

In the article, based on the linguistic and stylistic analysis of the artistic texts of I. S. Nechuy-Levytsky, the metaphorical model of the human inner world is explored. Typical metaphorical structures are found, in which the thoughts, dreams, feelings, feelings conceptual for linguistic thinking are grouped around dynamic signs with the seeds of 'movement', 'moving'.

Such structures reflect the principle of anthropomorphism, which is indicative to the writer's idiom, that is, the animation, the attribution of the beings' properties of abstract names – attributes of the intellectual sphere of human life.

The fixed types of metaphorical structures are most often based on the interaction of the semantic complex "the human inner world" with the names of the semantic complexes "nature", "concrete objects". The dominant basic models that underlie the metaphorization of concepts to denote the inner world of a person are distinguished: bird → thought, water → thought, bird → dream, specific objects → thought.

The study of the metaphorization conceptual for linguistic thinking of I. S. Nechuy-Levytsky points to the entry of these lexemes into the associative lexical-semantic field "thought", which names the human thinking activity.

The common vocabulary focuses on the figurative use of dynamic features that metaphorize words-images of thought, dream, feeling. In the texts under study, common metaphors acquire additional connotations through the spread of spatial and temporal concepts. The fixed metaphors show a tendency to complicate their subordinate comparative sentences, to refine the semantics of the verb-predicate by a comparative reverse.

Key words: metaphorical model, metaphorical structures, semantic complex, associative lexico-semantic field, writer's linguistic thinking, linguistic thinking of I. S. Nechuy-Levytsky.

Постановка наукової проблеми. Метафора у художніх текстах І. С. Нечуя-Левицького – один із показових елементів ідіостилу письменника, який намагався відтворити внутрішній світ персонажів [9, 10, 11].

Метафоричність мови письменника ґрунтується на семантичних процесах, коли «форма мовної одиниці або оформлення мовної категорії переноситься з одного об'єкта позначення на інший на основі певної подібності між цими об'єктами при відображенні в свідомості мовця» [12, с. 350].

У метафоричному моделюванні образу людини конструктивна роль належить лексиці, яка пов'язана із почуттями, суб'єктивною оцінкою зовнішнього світу, подій, які людина спостерігає, суспільних процесів, над якими вона замислюється. У досліджуваних творах це такі назви, як думка, мисль, мрія, почування, почуття і под.

Уживані у художніх текстах письменника слова з абстрактним значенням, виступають потужним джерелом інтелектуалізації художньої прози. Як стверджує О. Г. Муромцева: «[...] соціальні культурні, національні потреби українського народу в нових історичних умовах, що склалися в II пол. XIX – на поч. XX ст. вимагали високорозвиненої, багатофункціональної літературної мови, здатної виражати поняття «вищого порядку» [...]» [8, с. 6].

Аналіз останніх досліджень. Метафору в сучасному мовознавстві досліджують у лексико-семантичному (В. С. Ващенко, І. К. Білодід, В. М. Русанівський, С. Я. Єрмоленко та ін.), лінгвостилістичному (С. Я. Єрмоленко, Л. О. Пустовіт, Л. І. Мацько, А. К. Мойсієнко, В. С. Калашник, В. І. Кононенко, Л. О. Ставицька, Г. М. Сьота, Л. М. М'ялковська та ін.) та когнітивному (О. О. Селіванова, Л. В. Кравець, Л. І. Белехова, І. А. Філатенко, Х. П. Дацишин, О. М. Чадюк та ін.) аспектах. Дослідники простежують синтаксичні механізми творення метафоричних, похідних семантико-синтаксичних структур, що збагачують художній стиль, асоціативне образне мислення [4]; розглядають метафору як образний засіб, показник ідіостилу письменника та оперують поняттями «метафора-загадка», «метафора-персоніфікація», «метафора-речення» [3, с. 424].

Вивчення метафори на матеріалі художніх текстів, які залишаються основною сферою метафоротворення належить до актуальних завдань сучасної лінгвостилістики. До того ж «художня література становить модель авторського сприйняття

дійсності, письменницького бачення її» [7, с. 172]. Тому дослідження метафор на матеріалі художньої літератури, а точніше – художніх текстів І. С. Нечуя-Левицького визначає **актуальність** нашого дослідження.

Формулювання цілей статті, завдань. Мета дослідження – описати метафоричні моделі на позначення внутрішнього світу людини.

Поставлена **мета** зумовила виконання таких **завдань**: здійснити лінгвостилістичний аналіз мови художніх текстів І. С. Нечуя-Левицького; описати метафоричні структури, які формуються навколо концептуальних для мовомислення письменника понять *думка, дума, мрія, почування, почуття* і моделюють індивідуально-авторське бачення внутрішнього світу людини, її почуттів, переживань; простежити домінуючі базові моделі, що становлять основу метафоризаційних процесів, пов'язаних з художнім переосмисленням понять на позначення внутрішнього світу людини.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Художні тексти І. С. Нечуя-Левицького актуалізують низку метафор, у яких слова-поняття *думка, дума, мрія, почування* взаємодіють з динамічними дієслівними ознаками із семою 'рух', 'переміщення' та моделюють індивідуально-авторське бачення внутрішнього світу людини.

Найбільшу групу серед таких метафоризованих висловів утворює іменник *думка*. Предикативні словосполучення з цим словом-поняттям, як правило, належать до традиційних метафор (пор.: *думка літала, думка летіла, думки полетіли, думки полинули/залинули*), що будуються на переносному значенні опорних дієслів. Ці метафоричні конструкції фіксує і загально-мовний словник: **Літати**. 2. // *перен.* Думками, мріями і т. ін. прагнути до чого-небудь, переноситись кудись (СУМ IV, 527); **Линнути**. 2. *перен.* Пориватися, рватися до кого-, чого-небудь, кудись (серцем, думками і т.ін). (СУМ IV, 487). Пор. у тексті: [...] його [Радюка] *думка все літала над Києвом, на знайомих місцях, над тими горами, де він гуляв з Ольгою, на тих алях, де він ходив і розмовляв з нею* (Н.-Лев. II, 242); *Думка летіла десь далеко. На думку йшла нісня, на душі було весело* (Н.-Лев. II, 205); *Її [Мурашкової] думки без її волі полетіли кудись, полинули [...]* (Н.-Лев. V, 255); *І його [Люмицького] думки полинули в ту далечинь, до крутих, високих берегів, до тих скель над морем на Великому Фонтані, де стояв монастир, де жила Маруся* (Н.-Лев. VI, 58); *Думки її [Марусі] полетіли в далеку прийдешність...* (Н.-Лев. VI, 57); *Її [Каралаєвої] думки полетіли далеко, вернулись в минулість, в давно давнину...* (Н.-Лев. VI, 65).

Контексти, у яких з'являються метафоричні вислови з іменником *думка*, часто проєктуються на ситуацію, пов'язану з баченням України у європейському просторі. Деталізацію такого простору в художніх текстах І. С. Нечуя-Левицького забезпечують власні назви – *Прага, Варшава, Білград*, напр.: [...] *філософська думка вилинула з Москви, потім попливла не просто на Україну, а обминула її, проступаючи через Прагу, через Варшаву, потім через Білград; й потім тільки досягла до України. Дашковичева філософія дуже широко хотіла розгорнути свої крила, щоб охопити усю слов'янщину* (Н.-Лев. II, 205). Уживані у наведеному мінітексті дієслова із загальною семантикою руху (*вилинула, попливла, обминула, досягла*) належать до семантичних центрів, які формують характерний для ідіостилу письменника розгорнутий персоніфікований образ *думки*. Естетизацію метафоричної структури *філософія [думка] хотіла розгорнути свої крила* забезпечує усталена асоціативно-образна паралель *думка – птах – крила*, що має етнокультурне забарвлення й відбиває міфологічне сприймання внутрішнього світу людини. Пор. також: *«Думи мої неначе летять на крилах. Мислі мої ширишають, серце стало гарячіше, – думає Комашко [...]*» (Н.-Лев. V, 255).

Принагідно зауважимо, що птах, за спостереженнями дослідників, це традиційний образ, який здатний «реалізувати певне емоційно-оцінне забарвлення, пов'язане з [...] символічним змістом» [6, с. 141], він «асоціюється із піднесенням над земним світом, подоланням тілесності, земного тяжіння і тяжіння буденного, швидкістю пересування, а також [...] свободою» [6, с. 141], образ крил – це «солярний символ, який означає божество, духовну природу, дію, силу волі, силу розуму, [...] оберіг, всеосяжність, здатність вийти за межі реального світу» [2, с. 254]. Використання цих образів у текстах художньої літератури часто пов'язане з метафоризацією назв на позначення внутрішнього стану людини.

Для стилю І. С. Нечуя-Левицького показові метафоричні конструкції, у яких іменник *думка* поєднується з дієсловами *прийти, іти*. Загальноомовне значення цих структур, фіксоване тлумачним словником української мови (пор.: *Думка прийшла і та ін.* – думка з'явилася, виникла (СУМ II, 435)), реалізується в таких мінітекстах: – *Я думав, що тобі й справді яка путяща думка прийшла в голову!* (Н.-Лев. I, 139); *І знов силкувався він [Дашкович] перемогти себе, а думки все-таки не йшли на ум* (СУМ II, 87); *Думки та міркування в усіх йшли врозліт та врозтіч* (Н.-Лев. IX, 51). Уточнена прислівниками *врозліт* та *врозтіч*, що підкреслюють один із відтінків переносного значення стрижневого дієслова *йти* (пор.: **Іти**. 12. // *перен.* Поширюватися, розходитися (СУМ IV, 55)), розглянута метафора набуває нового звучання. Порівняно із словниковим переносним значенням у контексті можна помітити додатковий відтінок 'суперчливі думки'.

У досліджуваних текстах зафіксовано загальноомовну метафору *думки рвались, як птиці, яка так само актуалізує традиційну метафоричну модель птах → думка*. «*Метафоричне проєктування властивостей птахів, – зазначає Л. В. Кравець, – дає змогу митцям профілювати таку властивість думки, як постійний рух, а також змінність*» [6, с. 193]. Пор. у тексті: [...] *її [Олесині] думки кудись рвались, як птиці, хотіли летіти, крутилися під небом, під хмарами, та не знали, де сісти, де спинитись* (Н.-Лев. IV, 141).

У мовомисленні І. С. Нечуя-Левицького *думки* і *думи* аналогізуються з *ниткою*, з *зернами дорогого намиста*, з *намистинами в разку намиста*. Таке метафоричне осмислення, творча трансформація сприяє тому, що абстрактне поняття за допомогою культурно-побутових номінацій «оречевлюється», переходить до розряду предметної лексики. Напр.: [...] *думки мої рвуться, як стліла нитка...* (Н.-Лев. V, 313); [...] *полетіли Саніні думи одна за одною, наче зерна дорогого намиста нанизались на шовкову нитку* (Н.-Лев. V, 233); *І думи [...] низались, неначе намистини в разку намиста* (Н.-Лев. VIII, 392).

Зіставлення суб'єктів *думки* і *думи* з назвами конкретної семантики *зерна намиста, намистини намиста, нитка* відбиває тенденцію художньої прози І. С. Нечуя-Левицького до уточнення, деталізації образної описовості внутрішнього стану людини, перенесення світу відчуттів у світ конкретних реалій. Основу цих метафоричних проєкцій, які об'єднуються спільним етнокультурним підтекстом [5, с. 386, 396-397], становить модель *предмети (намисто, нитка) → думки (думи)*. Дослідники відзначають, що прикладів метафор, які побудовані на аналогізації *думки* з конкретними предметами, в українській літературі небагато, і вони мають спорадичний характер [6, с. 196].

Серед описуваних загальнономовних метафор привертають увагу усталені, традиційні структури, які оновлюють свою семантику завдяки розгортанню динамічних ознак порівняльними зворотами з об'єктом *хвиля*. Напр.: *Пішла думка за думкою, жаль за жалем, як одна хвиля за другою довго котиться, навіть тоді, як вітер затихне* (Н.-Лев. I, 55); *Заворушилися мрії й пішли одна за другою, неначе хвиля за хвилею* (Н.-Лев. VIII, 392); [...] *його [Балабухи] гордість заколихалась до самого дна серця й викинула, як бурлива хвиля на берег, те почування* (Н.-Лев. IV, 64). Включення назви *хвиля* з комплексною семою 'рух', 'вода' до об'єктної частини кожного з розглянутих порівнянь, по-перше, реалізує ідею про те, що внутрішній світ людини є динамічна за своєю природою субстанція, по-друге, естетизує метафоричну модель, що ґрунтується на аналогізації *внутрішнього світу людини з водним простором*.

Доповнюють і розширюють художню норму асоціювання внутрішнього буття особистості з водним простором метафори *думка увійшла в мої нерви, як дощова вода; думка пристава до думок, ріднилась, як морська піна*. Аналогізуючи думку з водою, письменник профілює змінність думки та інтенсивність її вияву. В основі таких метафоричних структур, на думку Н. Д. Арутюнової, лежать певні особливості рідини, зокрема те, що «рідкий стан речовини найбільш рухливий, змінний, легко потрапляє в полон стихії, має багатобальну шкалу градацій різних станів і температур – від штילו до шторму, від крижаної холодності до кипіння – і водночас позбавлений дискретності» [1, с. 390]. Пор. у тексті: – *Вона [думка] увійшла в мої нерви, як дощова вода всисається в суху землю* (Н.-Лев. V, 227); [...] *її [Саніна] думка пристава до його [Комашикових] думок, ріднилась з ними якимись потайними стежками, як морська піна зміщується до купи з бризками морської хвилі* (Н.-Лев. V, 159). Метафоричні структури *[думка] увійшла, думка пристава* відзначаються традиційними асоціативними зв'язками та створюються на переносному значенні стрижневих дієслів, пор. словникові тлумачення: **Входити**. 2. у що. // перен. Глибоко западати, проникати (в душу, серце тощо) (СУМ I, 792); **Ріднитися**. 2. перен. Ставати рідним кому-небудь, близьким духом, звичками, поглядами і т. ін. (СУМ VIII, 559). Щодо висловлювання *думка пристава до його [Комашикових] думок*, то вона є варіантом усталеного словосполучення *приставати на думку*, пор.: **Приставати на слово (на думку, до думки і та ін.)**. – підтримувати чийсь думку, пропозицію (СУМ VIII, 35). Названі метафори будують персоналізований образ думки, особливо виразно спричиняють його творення динамічні ознаки *увійти* та *ріднитися*, первинне значення яких вказує на конкретні дії людини (пор.: **Входити**. Ідучи, потрапляти, проникати куди-небудь [...]; // Заходити в чию-небудь хату, кімнату (СУМ I, 792); **Ріднитися**. 1. Вступати у родинні, зв'язки з ким-небудь (СУМ VIII, 559)).

Метафоризацію внутрішнього стану людини фіксуємо у традиційній метафоричній конструкції *дума за думою ворухилась*, семантику якої засвідчує загальнономовний словник, напр.: **Ворухитися**. 2. Повільно рухатися, пересуватися з місця на місце; *Образно. В його запамороченій голові роєм ворухилися тисячі думок (Коцюб.), (СУМ I, 743). Ускладнена підрядним порівняльним реченням названа метафорична структура актуалізує показове для художніх текстів письменника семантичне взаємопроникнення *внутрішній світ людини – природний простір*. Пор.: [...] *дума за думою ворухилась в її [Саніній] душі, як тихий шелест абрикосового листу од вечірнього морського подиху на сухий берег* (Н.-Лев. V, 210).

Художнє переосмислення внутрішнього стану людини, її пригніченого настрою демонструють традиційні метафоричні конструкції *думки плутались, думки плутаються, думи почали плутатися*. У досліджуваних текстах ці метафори, що ґрунтуються на прямій семантиці стрижневого дієслова *плутатися* (пор.: **Плутатися**. 5. Втрачати ясність, чіткість; ставати безглуздим, суперечливим (про думки, слова та ін.) (СУМ VI, 597)), розгортаються у підрядне порівняльне речення: *Думки в неї [Мурашкової] плутались, неначе десь далеко блукали* (Н.-Лев. V, 293); увиразнюються власне порівнянням: *В неї [Мурашкової] думки плутались, як в тумані* (Н.-Лев. V, 294); [...] *знов плутаються в голові мої думки, як риба в мережі* (Н.-Лев. IV, 141); або функціонують у контексті, що характеризується нанизуванням предикативних ознак, які забезпечують метафоризацію *дум*, профілюючи тим активну мисленнєву діяльність людини: *Думи в Саніній голові спочатку пліли логічно, виразно, але не доходили ні до якого ясно обмеженого кінця, почали плутатися, переміщуватися* (Н.-Лев. V, 223).

Серед досліджуваних синонімічних варіантних конструкцій, що формуються навколо стрижневого поняття *думка*, спостерігаємо розгорнені порівняльними конструкціями словесно-образні картини, змістом яких є уявлення, фантазії, мрії персонажа: *Думки її [Меласі] несамохіть блукали десь в театрі по ложах, зазирали на сцену, простували до фойє, то перелітали в її житло, неначе сідали ластівками за стіл поруч з молодим красунем* (Н.-Лев. VIII, 467). Характерний для ідіолекту прозаїка принципи персоналізації абстрактного поняття проявляється у функціонуванні цілої низки метафоричних словосполучень із традиційним семантичним зв'язком *думки – блукали, зазирали, простували, перелітали*. «Зорова» семантика увиразнюється у метафоричній проекції *думки – ластівки*.

У досліджуваних текстах використання дієслів *вертатися, збиратися*, що актуалізують сему 'рух', 'переміщення', пов'язане зі створенням динамічного персоналізованого образу думки, напр.: *Думки [...] помаленьку, вертались в її [Марусину] душу, неначе збирались звідкільсь додому* (Н.-Лев. VI, 70). Семантичне наповнення підрядного порівняльного речення *неначе збирались звідкільсь додому*, що актуалізує сему 'конкретні дії людини', теж констатує антропоморфізацію думки.

У досліджуваних текстах виокремлено типові лексико-синтаксичні конструкції, які актуалізують модель *хмари* → *думи*. Метафори такого типу характеризують внутрішній стан персонажа, викликаний його заглибленням у думки, через неспокій, тривогу, хвилювання. Напр.: *Думи, як осінні хмари, наполягали на молоде чоло* (Н.-Лев. II, 149); [...] *дума за думою находили й одходили, як хмари на небі* (Н.-Лев. II, 281); [...] *важкі думи наполягають на неї [Саню], як хмари часом несподівано насовуються на чисте прозоре небо в ясний погожий день* (Н.-Лев. V, 193).

У художніх текстах І. С. Нечуя-Левицького фіксуємо типові лексико-синтаксичні конструкції на позначення стану мрійності людини. Це метафоричні структури із словом *мрія*. У таких метафорах *мрія* аналогізується із *роєм*, великою кількістю комах (*бджіл*), що профілює її кількісний вияв. Пор.: [...] *не думи розсудливості почали сновигати в неї [Сані] в голові, а якісь інші мислі, якісь палкі мрії роєм повилися проти її волі. І ті мрії полетіли звідкільсь, вилися ніби з ясно-го, срібного туману, з темного неба, з свіжого моря, налітали з тієї поетичної далечі, [...] сновигали кругом неї, неначе бджоли в майський день [...]* (Н.-Лев. V, 234). Привертає увагу стилістичний прийом ампліфікації, що розвивається у двох паралельних лініях, з одного боку, ампліфікуються назви *думи, мислі, мрії*, які означують сферу ідеального, з другого – динамічні характеристики *почали сновигати, повилися, полетіли, вилися, налітали, сновигали*. Переносне значення названих

дієслів забезпечує семантико-синтаксичну нерозкладність, цілісність висловів на позначення внутрішнього, психічного стану людини. Серед наведених конструкцій більшу можливість у вираженні активного, рухливого образу *мрії* виявляє предикативна метафора *мрії сновигали*. У семантиці стрижневої дієслівної ознаки названої структури міститься компонент «поспішно рухатися» (пор.: **Сновигати** 1. // *Поспішно рухатися, снувати* в різних напрямках (СУМ IX, 428)).

Серед метафор на позначення *мрії* є й такі, в яких об'єднано характеристики, що належать до різних джерел. Так, у метафорі *мрії розлетяться, як туман од вітру* мовні знаки *розлетітися* і *туман* вказують на те, що названа структура актуалізує дві метафоричні моделі: *птаха*→*мрія* і *явище природи (туман)*→*мрія*. Ця метафорична конструкція реалізує значення «невизначні мрії поступово зникнуть». Пор. у тексті: [...] *його [Радюка] мрії розлетяться марно, як туман од вітру* (Н.-Лев. II, 223).

Оригінальне індивідуально-авторське осмислення *мрії* показове для метафоричної конструкції, яка також побудована за двома моделями: *абстрактне поняття*→*мрія*, *міфічна істота*→*мрія*, напр.: *Мрії втихли, розлетілись, мов фантастичні ілюзії, ніби русалки поховались в воді перед сонцем* (Н.-Лев. V, 235). Використані у наведеній метафорі мовні знаки *фантастичний*, *ілюзії* свідчать про те, що ця структура профілює світ уяви, мрій, сподівань, яким не вдалося здійснитися.

Змалювання внутрішнього стану персонажів у досліджуваних текстах активізує метафори, у яких дієслова із значенням руху *ворушитися*, *заворушитися* взаємодіють з лексемами *почування*, *почуття*. У традиційній сполучуваності зазначені лексеми супроводжуються епітетами, що дає змогу диференціювати аналізовані конструкції на ті, які передають позитивну художньо-образну інформацію: *Якесь приємне почування заворушилось в його [Леоніда Семеновича] серці, мов подих тихого вітру в гарячий пекучий день в спеку* (Н.-Лев. VI, 282); *В серці знов заворушилось приємне почування: одроджувалось кохання* (Н.-Лев. VI, 291); а також на ті, що пов'язані з негативною оцінною семантикою: [...] *в її [Ольжиному] маленькому серці заворушилось недобре почування* (Н.-Лев. II, 105); *Якесь неприємне почуття, якась навіть досада на зятя заворушила в душі в старій матері* [...] (Н.-Лев. II, 281); *Якесь недобре почування заворушилось в його [Балабухи] серці й не давало серцю втихомиритись* (Н.-Лев. IV, 146). Не виявляє додаткових експресивних значень така структура: *Почування ворушились, ніби оживали* (Н.-Лев. IV, 281).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, у досліджуваних текстах І. С. Нечуя-Левицького художнє переосмислення внутрішнього світу людини відбувається за допомогою метафор, у яких активно вживані та функціонально навантажені лексеми *думка*, *дума*, *мрія*, *почування*, *почуття* групуються навколо динамічних ознак із семами 'рух', 'переміщення'.

Такі структури відбивають показовий для ідіостилу письменника принцип антропоморфізму, тобто оживлення, наділення властивостями істот абстрактних назв – атрибутів інтелектуальної сфери людського життя. Зафіксовані типи метафоричних структур найчастіше ґрунтуються на взаємодії семантичного комплексу «внутрішній світ людини» з іменами семантичних комплексів «природа», «конкретні предмети».

Дослідження метафоризації концептуальних для мовомислення І. С. Нечуя-Левицького понять *думки*, *думи*, *мрії*, *почувань*, *почуттів* вказує на входження цих лексем до асоціативного лексико-семантичного поля «думка», що називає мисленнєву діяльність людини.

Перспективу нашого дослідження вбачаємо в подальшому вивченні метафоризації концептуальних для мовомислення І. С. Нечуя-Левицького понять на позначення внутрішнього світу людини.

Література:

1. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. Москва: Языки русской культуры, 1999. I – XV. 896 с.
2. Войтович В. Українська міфологія. Київ: Либідь, 2005. 664 с.
3. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності (Стилістика та культура мови). Київ: Довіра, 1999. 431 с.
4. Єрмоленко С. Я. Синтаксис і стилістична семантика. Київ: Наукова думка, 1982. 210 с.
5. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. Київ, 2006. 703 с.
6. Кравець Л. Динаміка метафори в українській поезії ХХ ст.: монографія. Київ: ВЦ «Академія», 2012. 416 с.
7. Кравець Л. В. Метафоризація атмосферних явищ в українській поезії ХХ ст. *Лінгвістика*. 2010. № 2. С. 171–180.
8. Муромцева О. Г. Розвиток лексики української літературної мови в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Харків: Вид-во при Харківському державному університеті видавничого об'єднання «Вища школа», 1985. 152с.
9. Мялковська Л. М. Мова художніх творів І. С. Нечуя-Левицького: лексикографічна і лінгвокогнітивна рецепція: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 608 с.
10. Мялковська Л. М. Одна з метафор І. Нечуя-Левицького. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки: Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський : Аксіома*, 2010. Вип. 23. С. 154–157.
11. Мялковська Л. М. Світ людини і природи крізь призму метафори І. Нечуя-Левицького. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. № 1. С. 112–116.
12. Тараненко О. О. Метафора. *Українська мова*. Енциклопедія. Київ: Вид-во «Укр. енцикл.», 2004. С. 350.

Список джерел:

Н.-Лев. – Нечуй-Левицький І. С. Зібрання творів: [у 10-ти томах]. Київ: Наукова думка, 1965–1967. Т. 1–9.

СУМ – Словник української мови: в 11 т. Київ : Наукова думка, 1970–1980.